

Basisinkomen en vrijheid

Een Vivantisch manifest

[Pagina 2 = colofon]

‘Basisinkomen en vrijheid’ is het verslag van een zoektocht naar de filosofische wortels van Vivant, naar fundamentele argumenten voor het basisinkomen, naar waarden voor de 21e eeuw. Dit verhaal is niet af. Gelukkig maar: zo kunnen we u uitnodigen om mee verder te denken en te discussiëren.

Dachten, formuleerden en sleutelden mee aan deze tekst: Jan W. Cabooter, Heiko Dittmer, Werner Govaerts, Christine Gruwez, Sonia Jansen, Johan De Keyser, Peter De Koster, Eric Du Meunier, Koen Rademaekers, Michaël Storms, Willy Verloo & François De Wit
Eindredactie: Jos Verhulst & Mark Van Bogaert

Een uitgave van: Vivant – Zuidlaan 25-27 – 1000 Brussel
Tel.: 02/513.08 88 – Fax: 02/502.01.07 – E-mail: vivant@vivant.be
Website: <http://www.vivant.be>
D 1999/0000/00

©collectief bezit

Er is maar vooruitgang als vruchten van ideële arbeid collectief bezit worden. Alles uit deze uitgave mag dan ook vrij worden afgeschreven, overgetikt, doorverteld, ja zelfs op microfilm gezet, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever, maar wel graag met bronvermelding.

Alvast bedankt.

Inhoud

Basisinkomen en vrijheid

Kiemen in de 'eerste' Verlichting: liberté, égalité, fraternité

Een grote stap verder: de Tweede Verlichting

I. Uitgangspunt: positieve kijk op mens en creativiteit

Geloof in de mens als scheppend wezen

- Vandaag: wantrouwen en participatie
- Morgen: vertrouwen en democratie

Wat voor een basisinkomen?

- Individueel recht
- Onvoorwaardelijk recht
- Recht voor iedereen

II. Kernargumenten voor een volwaardig basisinkomen: vrijheid, recht, solidariteit

Roep om meer vrijheid

- Vrijheid van meningsuiting
- Godsdienstvrijheid
- Vrijheid van onderwijs
- Gelijke rechten en vrijheden voor iedereen

Roep om meer recht

- Nieuwe kansen, nieuwe mogelijkheden
- Iedereen gelijk voor de wet
- Recht op directe democratie

Roep om solidariteit

Het basisinkomen, dat geef je aan elkaar

- Basisinkomen en sociaal kapitaal
- Solidariteit en belastingen
- Volledig recht op arbeid

Ook internationale solidariteit

En solidariteit met gehandicapten, zieken en kansarmen

Socialer dan de socialisten, vrijer dan de liberalen, radicaler democratisch

III. Mooi meegenomen: positieve effecten van het basisinkomen

- Basisinkomen brengt mensen bij elkaar
- Recht op ideële arbeid en op zorgarbeid voor iedereen
- De wereld als kunstwerk: ecologische effecten van het basisinkomen

Dure woorden toegelicht

Basisinkomen en vrijheid

[Illustratie = lijntekening van Sus Antigoon]

Eerst dit

Een spook waart rond door Europa. Het spook van het basisinkomen. Aan universiteiten en in de vakbeweging, in politieke partijen en in fabrieken, in organisaties van wit, groen, blauw, rood, vrouwen, werklozen, artiesten: steeds meer mensen komen in beweging voor een basisinkomen, steeds meer mensen zien er de formidabele kracht van. En de logica.

Het idee is niet nieuw en niet Belgisch. Al tientallen jaren beweegt het basisinkomen mensen en groepen in heel Europa. In steeds meer landen staat het basisinkomen steeds hoger op de politieke agenda. Hoe hoog? Dat hangt af van de solidariteit tussen mensen en van hun neiging om alles zo eenvoudig mogelijk te maken. Het 'Basic Income European Network' (Bien) heeft leden in meer dan twintig Europese landen, van Ierland over Scandinavië en de Benelux tot Oostenrijk en Italië. Buiten Europa heeft het basisinkomen pleitbezorgers tot in Australië en Nieuw-Zeeland. In België groeperen de radicaalste voorstanders van een volwaardig basisinkomen zich vandaag in Vivant. Wat bezielt deze mensen? Waarom vinden ze een basisinkomen zo belangrijk? Wat zijn hun achtergronden?

Kiemen in de 'eerste' Verlichting: liberté, égalité, fraternité

Eigenlijk zitten de kiemen al in de grote waarden van de Franse Revolutie. Sinds het einde van de achttiende eeuw waart door Europa een verlangen rond: het verlangen van de mens om mens te mogen zijn. Goed tweehonderd jaar later is bijna iedereen principieel voorstander van waarden als vrijheid, gelijkheid en solidariteit. Over de hele wereld noemt bijna iedereen zichzelf democraat. Maar tussen droom en daad...

Een grote stap verder: de Tweede Verlichting

Vandaag klinkt steeds luider de roep om méér vrijheid, méér rechtvaardigheid, méér solidariteit. Vandaag komt het eropaan dat we voor het individu de nodige ruimte scheppen om met zijn vrijheid en zijn rechtspersoonlijkheid iets te doen. Het basisinkomen is de 'klik' die we nodig hebben in onze manier van denken en in onze manier van samenleven. Gebruiken we dure woorden als we van een 'Tweede Verlichting' spreken? Lees even door en oordeel zelf.

'Een ieder heeft recht op een levensstandaard, die hoog genoeg is voor de gezondheid en het welzijn van zichzelf en zijn gezin, waaronder begrepen voeding, kleding, huisvesting en geneeskundige verzorging en de noodzakelijke sociale diensten, alsmede het recht op voorziening in geval van werkloosheid, ziekte, invaliditeit, overlijden van de echtgenoot, ouderdom of een ander gemis aan bestaansmiddelen, ontstaan ten gevolge van omstandigheden onafhankelijk van zijn wil.'

[Illustratie: zwart-wittekening van een plant, géén sanseveria. Iets met vertakkingen, bladeren, kronkels. Eventueel met subtiel gietertje erbij. Lange smalle teut. We beperken de illustraties in het hele boekje tot sobere lijntekeningen in zwart-wit.]

Waarom we planten water geven?

Geeft u uw planten soms water? Of moeten uw planten *bewijzen* dat ze groeien vóór u ze water geeft? Nee, natuurlijk geeft u uw planten net water om ze te laten groeien, om ze groeikansen te geven.

In de sociale zekerheid van vandaag moet je meestal eerst van alles bewijzen vóór je water krijgt. Bovendien doet de sociale zekerheid vandaag zo onoordeelkundig aan onkruidbestrijding dat niet alleen het onkruid, maar ook de planten zelf eronder lijden.

Het kan ook anders. Voor een basisinkomen hoef je niets te bewijzen. Het basisinkomen schept alleen maar vrijheid en ruimte voor nieuwe initiatieven, om te creëren, om te groeien.

*Bent u geen plant? Zelfs geen plantenkweker?
Ook dan is dit manifest er voor u. Veel leesplezier.*

[Volgende bladzijde]

I

Uitgangspunt: positieve kijk op mens en creativiteit

‘Alle mensen worden vrij en gelijk in waardigheid en rechten geboren. Zij zijn begiftigd met verstand en geweten, en behoren zich tegenover elkaar in een geest van broederschap te gedragen.’ *Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, artikel 1*

Geloof in de mens als scheppend wezen

Vivant pleit voor een redelijk geloof in de mens. De mens is een scheppend wezen. Het basisinkomen is een belangrijke erkenning van dat scheppend vermogen. Zodra je dat meer ruimte geeft, zie je vanzelf meer creativiteit opborrelen. Zoals een plant vanzelf groeit als hij daarvoor ruimte krijgt.

Vandaag: wantrouwen en participatie

Uit onderzoek blijkt dat de meeste mensen van zichzelf vinden dat zij zelf een meer dan gemiddeld gevoel voor humor hebben. Dat kan natuurlijk alleen maar

als we het gevoel voor humor bij anderen onderschatten. De meeste mensen denken ook dat zijzelf meer dan gemiddeld rekening houden met het algemeen belang. Ook dat kan niet kloppen.

Vandaag hebben mensen te weinig vertrouwen in elkaar. Er is te veel onderlinge concurrentie en te weinig democratie. Vandaag is België geen democratie, maar een partitocratie. Niet de mensen zelf, maar de politieke partijen hebben het voor het zeggen. Gebrek aan inspraak maakt mensen moedeloos, zadelde ze op met een gevoel van machteloosheid.

Morgen: vertrouwen en democratie

Democratie berust op de overtuiging dat de meeste mensen wel degelijk het algemeen belang in rekening brengen. Als ze daartoe tenminste de kans krijgen. Democratie berust op het gelijkheidsbeginsel. Natuurlijk verschillen mensen.

Vivant zegt: mensen *hebben* verschillen, maar mensen *zijn* gelijk.

Een verschil tussen 'hebben' en 'zijn': we *héb*bben een lijf, een geslacht, een moedertaal. We *héb*bben plezier of pijn. We *héb*bben herinneringen en ambities.

Allemaal verschillen. Maar we *zijn* die herinneringen en die ambities niet.

Mensen *héb*bben verschillen...

Wij verschillen in onze talenten en gebreken, in wat we bezitten en kunnen, in onze biologische kenmerken. Mensen als Marx, Freud en Darwin hielden zich met die verschillen bezig. De eigenschappen van mensen verschillen sterk.

... en mensen *zijn* gelijk

Maar mensen delen ook iets dat boven al die verschillen uitstijgt. Mensen kunnen een gemeenschappelijke waarheid herkennen, niet omdat ze daar biologisch of sociologisch toe gedwongen worden, maar omdat de waarheid waar is en de vrij denkende mens tot die waarheid toegang heeft. Daarom gelooft Vivant in het gemeenschappelijke in de mens, in de democratie, in de mogelijkheid van mensen om elkaar vooruit te helpen. En ja: in een betere wereld.

Wat voor een basisinkomen?

Om creatief te zijn, heeft de scheppende mens vrijheid nodig. Vivant vindt dat iedereen zijn of haar leven vrij moet kunnen organiseren. Daarvoor heeft iedereen een basisinkomen nodig.

Vivant pleit voor een volwaardig basisinkomen. Genoeg om te leven en te leren. Met je basisinkomen kun je je basisbehoeften bevredigen. Zo komt er ruimte vrij om zelf vrij en creatief in te vullen. Over die vrijheid gaat het straks nog. Nu onderstrepen we alvast dat het basisinkomen voor Vivant een individueel, onvoorwaardelijk en universeel recht is.

➤ Je basisinkomen is een individueel recht

Je basisinkomen is voor jou persoonlijk. Je hebt er recht op omdat je bestaat. Zo drukt je basisinkomen uit dat jij als individuele persoon recht op leven hebt. Recht op een menswaardig bestaan. Je basisinkomen begint te lopen vanaf je geboorte en je krijgt het elke maand uitbetaald tot je doodgaat. Hoe het verder zit met je gezinssituatie, je economische toestand, het inkomen waarvoor je werkt: dat doet er niet toe. Daar staat je basisinkomen helemaal los van.

➤ Je basisinkomen is een onvoorwaardelijk recht

Je basisinkomen kunnen ze je nooit afpakken. Intrekking van je basisinkomen kan nooit een straf of sanctie zijn. Om recht te hebben op een basisinkomen moet je niet bewijzen dat je werkwillig bent, je hebt geen doktersattest nodig of geen diploma. De enige voorwaarde om een basisinkomen te krijgen is dat je bestaat.

➤ Het basisinkomen is een recht voor iedereen

Binnen een rechtsgemeenschap heeft iedereen recht op een basisinkomen: het is een universeel recht, iets dat we aan elkaar geven, zonder uitzonderingen.

II

Kernargumenten voor een volwaardig basisinkomen: vrijheid, recht, solidariteit

Een roep om meer vrijheid

Waarom ik lid ben van Vivant?

'Ik wil zelf kiezen hoeveel ik werk'

'Met een basisinkomen kun je als ouder veel vrijer kiezen om een tijdje thuis te blijven. Ik verwacht nu alle dagen mijn derde kindje: dit is een tijd waarvan ik zoveel mogelijk wil genieten, zonder schrik voor de toekomst. Voor die extra vrijheid en die extra sociale zekerheid kies ik voor Vivant.'

Mieke De Neef, maatschappelijk werker, Aalst

'Meer ruimte om creatief in te vullen'

'Met een basisinkomen plan je je werk zelf veel vrijer, zonder dat je sancties riskeert. Je kan altijd terugvallen op je basisinkomen van 20.000 frank. Dat opent extra ruimte om jezelf te realiseren of om werk te maken van een beter leefmilieu. Met Vivant beslis je zelf over je eigen welvaart en welzijn. Dat is pas vooruitgang.'

'Utopisch? Elke verandering begint als utopie'

'Met een basisinkomen kun je gemakkelijk een tijdje stoppen met werken om even iets anders te doen. Die vrijheid vind ik erg belangrijk. Misschien klinkt het wat utopisch, maar elke verandering is begonnen als een utopie. Eigenlijk vind ik het altijd spannend om mensen te ontmoeten die nog dromen hebben. Op een gegeven moment moet je zélf iets doen om de maatschappij te verbeteren.'

Anita Brüls, lerares Engels, Bütgenbach

Vivant ijvert resoluut voor de idealen van de Verlichting. Eén van die idealen is vrijheid. Met een basisinkomen krijg je meer ruimte om te werken of niet, om veel te werken of weinig. Je stapt veel gemakkelijker over naar een zelfstandige activiteit. Het wordt veel eenvoudiger om een studiejaar in te lassen of om er gewoon een tijdje uit te stappen. Door je basisinkomen heb je toch altijd bestaanszekerheid. Wie werkt, verdient daar gewoon extra bovenop. Iedereen kiest vrij. Bij Vivant geloven we dat de mens zijn vrijheid perfect aankan.

Het is een keuze voor individuele vrijheid waarin Vivant heel ver gaat. Wel kiest Vivant voor rechtvaardige vrijheid. Rechtvaardig omdat we de keuzemogelijkheden gelijk verdelen. Het basisinkomen maakt die 'gelijke vrijheid' werkelijkheid. Op alle mogelijke gebieden staat voor Vivant rechtvaardige vrijheid centraal. Eigenlijk hangt het allemaal samen. Enkele voorbeelden.

Vrijheid van meningsuiting

Vivant pleit voor volledige vrijheid van meningsuiting. Deze vrijheid is onaantastbaar. Zelfs in naam van 'politieke correctheid' mogen we ze niet beperken. De vrijheid van meningsuiting kan nog veel ruimer worden dan vandaag. Op straat pamfletten uitdelen is bijvoorbeeld een kwestie van vrije meningsuiting: daarvoor een wettelijke toelating eisen van lokale of andere overheden is een beknotting van de democratische debatcultuur.

Godsdienstvrijheid

Vivant pleit voor de radicale scheiding tussen kerk en staat en voor volledige godsdienstvrijheid. Vandaag erkent de staat bepaalde erediensten terwijl hij andere godsdienstige groepen officieel als sekten brandmerkt. De staat geeft de erkende erediensten belastinggeld. Voor Vivant moet de staat daarmee ophouden. Alle financiële, organisatorische en protocolaire banden tussen de staat en de 'erkende erediensten' schaffen we beter af. Natuurlijk krijgen bedienaars van erediensten een basisinkomen zoals iedereen.

De staat mag aan geen enkele godsdienst beperkingen opleggen. In België mag je vandaag niet voor de kerk trouwen als je niet voor de wet getrouwd bent. Met kerkelijke huwelijken heeft de staat toch geen zaken? Aan de andere kant mag je je godsdienstige overtuiging nooit invoeren als excuus om democratische wetten te overtreden.

Vrijheid van onderwijs

Vivant ijvert voor zoveel mogelijk vrijheid van onderwijs. Voor ouders en leerlingen is het onderwijs op elk niveau gratis. Ouders van leerplichtige kinderen moeten alle mogelijkheden krijgen om zelf onderwijsinitiatieven te nemen, ook financieel. Onderwijsvrijheid betekent ook dat gezinnen gemakkelijker dan vandaag samen nieuwe schoolverbanden kunnen opzetten. Of dat ouders er onder bepaalde voorwaarden voor kiezen om zelf hun kinderen les te geven. Door hun basisinkomen maken ze zich veel gemakkelijker vrij om dat te doen. In een vrije, hoogtechnologische samenleving kan het onderwijs heel nieuwe en veel minder gecentraliseerde vormen aannemen. Vrijheid en creativiteit gaan hier opnieuw hand in hand.

De belangrijkste kost in het onderwijs zijn vandaag de onderwijsweddes: door het basisinkomen en de lagere lasten op arbeid valt daar een groot deel van weg. Dat opent budgettaire nieuwe perspectieven.

De staat kan scholen eigenlijk maar één serieuze plicht opleggen: dat ze hun eigen pedagogisch project opstellen en publiek maken. Daardoor wordt de vrije schoolkeuze voor ouders gemakkelijker: ze weten voor welk pedagogisch project ze kiezen. Het pedagogisch project dat de school vrij opstelt, is de enige basis voor inspectie. De inspectie mag alleen maar controleren of de school waarmaakt wat ze in haar eigen project belooft.

'Aan de ouders komt in de eerste plaats het recht toe om de soort van opvoeding en onderwijs te kiezen, welke aan hun kinderen zal worden gegeven.'

Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, artikel 26

Gelijke rechten en vrijheden voor iedereen

Vivant wil een rechtsstaat die het gelijkheidsbeginsel hanteert zonder uitzonderingen op basis van geslacht, herkomst, ras of op basis van sociologische criteria. Elke poging om individuele mensen meer of minder rechten of mogelijkheden te geven door negatieve of positieve discriminatie, door quorums en aanverwante regelingen is ondemocratisch en dus uit den boze. Ook pogingen om dergelijke maatregelen door te drukken door ze op te leggen als voorwaarde om organisaties te financieren, kunnen voor Vivant nooit. Elke mens is als burger gelijk voor de wet, los van alle biologische of maatschappelijke verschillen: voor

Vivant is dit een verworvenheid van de geschiedenis van de mensheid waaraan niet te tornen valt.

Een roep om meer recht

Waarom ik lid ben van Vivant?

'De mensen weer zin doen krijgen'

'Van de klassieke machtspiramide maakt Vivant een trechter. De hiërarchie helemaal omgedraaid, zodat de mensen zelf de macht krijgen. "Synocratie" heet dat: samen de macht delen. Dat is nodig om de mensen weer zin te doen krijgen om zelf de maatschappij in handen te nemen.'

Petrus Duérinckx, Heusy

'Iedereen gelijk voor de wet'

'Dat Vivant niet racistisch is, vind ik ook erg belangrijk. Voor je basisinkomen maakt het niets uit of je homo of lesbienne bent. Voor mij maakt dat ook geen verschil.'

Lia Van Hoof, Leopoldsburg

'Echte inspraak is directe democratie'

'Ik ben al jaren actief in Nieuw Wommelgem, een onafhankelijke partij die in Wommelgem nu drie gemeenteraadsleden heeft. We zitten met één schepen ook in de coalitie. Ons belangrijkste werkthema in de gemeentepolitiek is informatiedoorstroming en inspraak. Het is onze eigenlijke bestaansreden. Een kwestie van directe democratie. Wat Vivant voorstelt ligt voor mij helemaal in de lijn van wat wij op gemeentelijk vlak doen. Het bindend referendum op volksinitiatief lijkt misschien minder belangrijk dan het sociaal programma met het basisinkomen. Maar het één kan niet zonder het ander.'

Bart Van Scharen, leraar en gemeenteraadslid, Wommelgem

Vivant staat voor het onvoorwaardelijk recht op leven. Voor iedereen. Dat betekent vanzelf: een basisinkomen voor iedereen. Want hoe moet je leven zonder inkomen?

Nieuwe kansen, nieuwe mogelijkheden

Voor mensen met een lege maag zijn rechten een lege doos. Je moet eerst leven, eten en een dak boven je hoofd hebben. Daarvoor moet je reële mogelijkheden krijgen.

Het basisinkomen van 20.000 frank (een kleine 500 euro) dat Vivant voorstaat, is geen hoog bedrag. Als je alleen leeft, spring je er niet ver mee. Maar het biedt wél ruimte en mogelijkheden: zo kun je samenwerkings- en samenlevingsverbanden opzetten met andere mensen. En op die manier samen bouwen aan een principiële leefruimte, zonder dat je aan enige overheidsvoorwaarde moet voldoen. Met 20.000 frank krijg je principieel de mogelijkheid om je leven buiten

het gewone arbeidscircuit te regelen. Om een basisinkomen te krijgen, is er maar één voorwaarde: je moet bestaan.

'Een ieder heeft recht op leven, vrijheid en onschendbaarheid van zijn persoon.'
Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, artikel 3.

Iedereen gelijk voor de wet

Vivant pleit voor volledige rechtsgelijkheid tussen alle permanente leden van de Belgische rechtsgemeenschap. Leden van onze rechtsgemeenschap kunnen voor de wet niet een beetje gelijk of een beetje ongelijk zijn. Allemaal hebben we dezelfde rechten en plichten.

Vivant beschouwt het denkbeeld van de absolute gelijkheid voor de wet als een essentiële verworvenheid van de Verlichting, waaraan niet te tornen valt.

De uitdrukking van rechtsgelijkheid tussen de burgers is het Belgisch nationaliteitsbewijs. Het geldt als een soort lidkaart van de Belgische rechtsgemeenschap. Van de klassieke denkpatronen rond nationaliteit wil Vivant graag af. Voor Vivant betekent 'nationaliteit' dat je tot de rechtsgemeenschap van een land behoort, niet meer of niet minder. We zien 'nationaliteit' dus compleet los van culturele of etnische aspecten. Voor Vivant mag het nationaliteitsbewijs ook een andere naam krijgen. Essentieel is alleen dat iedereen die wettig en permanent in België verblijft, zonder drempels dezelfde rechten en plichten krijgt. Wil je dan lid worden van de Belgische rechtsgemeenschap? Dan krijg je je Belgische nationaliteit zonder inburgeringstijd, zonder examen, zonder enige drempel. Als je Belg wordt door geboorte, hoef je toch ook geen examen af te leggen? Of hoef je toch ook geen vijf of tien jaar te wachten om 'in te burgeren'? Natuurlijk doe je wel afstand van je oude nationaliteit om als volledig gelijke tot de Belgische rechtsgemeenschap toe te treden. Vivant is tegen de dubbele nationaliteit, omdat daardoor rechtsverschillen ontstaan tussen leden van dezelfde rechtsgemeenschap.

Let wel: het basisinkomen is niet gebonden aan je nationaliteit, maar aan je permanent en wettig verblijf in ons land. Buitenlanders die in België wonen, krijgen dus een basisinkomen. Idem voor erkende vluchtelingen en kandidaat-vluchtelingen. Natuurlijk mogen zij hun Belgisch basisinkomen niet cumuleren met een basisinkomen dat zij in een ander land uitbetaald krijgen.

Recht op directe democratie

Recht is maar recht als het democratisch tot stand komt. Vandaag is België geen democratie, maar een participatie.

De burgers zijn in ons land verplicht om een klein aantal mensen te kiezen die dan de wetten maken. Het politiek establishment zorgt ervoor dat de burgers niet zelf rechtstreeks wetten maken. Toch wil 70% van de Belgen dat de bevolking zelf direct wetten kan maken door het beslissend referendum op volksinitiatief.

Vivant is voorstander van de invoering van het beslissend referendum op volksinitiatief, op alle bestuursniveaus en over alle aangelegenheden. Politieke partijen die zich hiertegen verzetten, beschouwt Vivant niet als democratisch.

Als het volk over een bepaalde aangelegenheid geen referendum vraagt, berust de bevoegdheid bij de permanente volksvertegenwoordiging. Vraagt het volk wél een referendum? Dan beslist de gemeenschap van kiezers die aan het referendum meedoen.

Roep om solidariteit

Waarom ik lid ben van Vivant?

'Armoedevallen verdwijnen met Vivant'

'Ik was nog geen 45 toen ik weduwe werd. Ik weet dus alles van schulden, problemen met banken, financiële katers: dat is een cirkel waar je erg moeilijk uitgeraakt. Met het basisinkomen van Vivant zou dat nogal gescheeld hebben!'

Lia Van Hoof, Leopoldsburg

'Eenvoudiger en doorzichtiger systeem'

'Nepstatuten! Als voorzitter van een vzw kan ik ervan meepraten. Vrijstelling van stempelcontrole, tewerkgestelde werklozen, Smetbanen: dat administratieve monster wordt met de dag ingewikkelder. Vivant maakt de hele samenleving eenvoudiger en doorzichtiger. En de mensen gelukkiger omdat ze zelf meer hun lot in handen krijgen.'

Toon Van den Bossche, voorzitter Taxifiets, Gent

'Een doorzichtiger systeem is democratischer'

'Beroepshalve probeer ik al twintig jaar mensen wegwijs te maken in ons politiek systeem. De drempels zijn vandaag erg hoog. Vivant gaat dat veranderen. Er komt niet alleen meer sociale zekerheid. Die sociale zekerheid wordt ook veel eenvoudiger, doorzichtiger. Dus democratischer.'

Cor Claessens, ambtenaar Dienst Informatie, stad Antwerpen

Het basisinkomen, dat geef je aan elkaar

Vivant pleit voor een individueel, onvoorwaardelijk en universeel basisinkomen voor iedereen.

Vivant pleit er ook voor dat we het basisinkomen democratisch invoeren. Dan erkennen de leden van de samenleving uitdrukkelijk en daadwerkelijk elkaars recht op bestaan. Zonder voorwaarden en zonder mitsen of maren. Dat is solidariteit in zijn zuiverste vorm.

Basisinkomen en sociaal kapitaal

De invoering van een individueel, onvoorwaardelijk en universeel basisinkomen biedt de mens ruimte voor de productie van sociaal kapitaal, en produceert tegelijk sociaal kapitaal. (Misschien moet u deze zin nog eens herlezen: we vinden het de belangrijkste zin van dit hele manifest. Het gaat hier over de belangrijkste reden om een basisinkomen in te voeren.)

Wat sociaal kapitaal voor iets is? Het is de bodem waarop onze hele economie gebouwd is. In sociaal kapitaal zit onderling vertrouwen tussen de leden van een gemeenschap, en de wederzijdse bereidheid om samen te werken en om iets voor elkaar te doen. Een eenvoudig voorbeeld: in onze samenleving mag je zomaar aan iedereen onderweg de weg vragen. Meestal krijg je dan zelfs een correct antwoord. Daar vertrouwen we toch op? Zelfs zo'n eenvoudige vorm van sociaal kapitaal is economisch belangrijk. Neem nu de vrachtwagenchauffeur die moet lossen in een stad die hij niet goed kent. Onderweg aan willekeurige voorbijgangers de weg vragen levert hem soms een forse tijdwinst op. Maar zelfs al vraagt hij de weg niet, dan nog wéét de vrachtwagenchauffeur dat hij dat eventueel kán doen: hij mag dus met een gerust hart vertrekken, hij komt er wel. Dat is typisch voor sociaal kapitaal: het zorgt voor vertrouwen, voor het veilig gevoel dat je nodig hebt om tot economische activiteit te komen. Dat vertrouwen in andere mensen, de verwachting dat andere mensen betrouwbaar zijn, dat ze je wel helpen als het eropaan komt: het is een productieve kracht. Die sfeer van onderling vertrouwen en onderlinge waardering is nodig om menselijk te leven.

Sociaal kapitaal is een echte productiefactor (zoals arbeid, grondstoffen en machines). Investeren in sociaal kapitaal heeft duidelijk economische gevolgen. En als het sociaal kapitaal in een gemeenschap vermindert, voel je dat aan de achteruitgang van de economische productiviteit.

Sociaal kapitaal heeft nóg een leuke kant: als je het gebruikt, komt er niet minder van, maar meer. Dat is zoals bij ideeën: als je een idee gebruikt, kom je dikwijls vanzelf op nieuwe ideeën. Chic uitgedrukt: het gebruik van sociaal kapitaal

creëert nieuw sociaal kapitaal. Zet een nieuw samenwerkingsverband op, gebaseerd op vertrouwen en je ziet het vanzelf gebeuren.

Als we samen als gemeenschap democratisch beslissen dat iedereen onvoorwaardelijk een eigen volwaardig basisinkomen krijgt, dan gaat dat basisinkomen een gigantische productie van sociaal kapitaal teweegbrengen. Die maatschappelijke gebeurtenis zou namelijk voor elk individu de erkenning betekenen van zijn individueel recht op bestaan. Je krijgt dat dan uitdrukkelijk te horen. Het gaat niet langer om een theoretisch recht, maar om een daadwerkelijke erkenning via een democratische beslissing. Met dat basisinkomen geven we elkaar uitdrukkelijk de ruimte om deel te nemen aan alle vormen van arbeid, ook aan ideële en zorgarbeid. Onvoorwaardelijk. Logisch dat de gemeenschap daardoor van iedereen meer krediet krijgt. Krediet in de vorm van sociaal kapitaal.

Solidariteit en belastingen

Voor zijn uitgaven en voor het basisinkomen heeft de staat inkomsten nodig. Die inkomsten komen uit belastingen. Belastingen betalen heeft met solidariteit te maken en met de rechtmatige verdeling van de beschikbare middelen. Vivant wil de belasting op arbeid zoveel mogelijk afschaffen en vervangen door belasting op de consumptie (BTW).

Door voor lage en middelhoge inkomens de belasting op arbeid af te schaffen, wordt arbeid niet alleen goedkoper (waardoor er vanzelf meer werkgelegenheid komt). Tegelijk vallen er een hoop administratiekosten weg: alleen al in België worden met Vivant vijf miljoen belastingaangiften en dertig verschillende tewerkstellingsprogramma's overbodig. Voor arbeid en voor de hele sociale zekerheid komt er één systeem dat bijna geen administratie meer nodig heeft. Door dat efficiënter beheer besparen we 6% op de staatsuitgaven. Dat is een bedrag van 250 miljard: genoeg om één miljoen mensen een basisinkomen te geven!

Belasting op het verbruik wil zeggen dat de BTW verhoogt. De prijsopbouw van de producten verandert, maar de netto prijzen veranderen niet.

[Illustratie: figuur uit Vivant-programma, pag. 4 links onderaan]

De prijs blijft gelijk

[Links]

Huidige prijsopbouw

[Rechts]

Voorstel Vivant

[Onderaan]

De belastinginkomsten zijn dezelfde.

[Foto-onderschrift]

Als de belasting op arbeid wegvalt, hoe compenseer je dat dan? In dit schema zie je dat de BTW wel hoger wordt, maar dat je in de winkel toch geen frank meer betaalt. Op deze manier kunnen er honderdduizenden mensen extra aan het werk.

De BTW zal niet uniform zijn: de kostenstructuur verschilt per sector en de verschillende BTW-tarieven moeten overeenstemmen met het rechtsgevoel van de bevolking. We leggen ze samen democratisch vast. Zo krijg je een 'sociale BTW' met bijvoorbeeld minder BTW op diensten en op basisproducten als brood, en meer BTW op luxeauto's. Bovendien wordt het hele BTW-systeem eenvoudiger doordat de sociale BTW in de plaats komt van alle indirecte belastingen die vandaag bestaan, ook douanerechten en accijnzen (en voor de volledigheid ook openingsbelastingen, vergunningsrechten, verkeersbelasting, zegelrechten, registratierechten, griffierechten, hypotheekrechten, belasting op spelen en weddenschappen, eurovignetten, ecotaksen enz.: ze gaan allemaal op in één enkele sociale BTW).

Om alles betaalbaar te houden stelt Vivant niet alleen belasting op consumptie (BTW) voor. Zodra je met je werk netto meer dan 50.000 frank verdient (je basisinkomen inbegrepen), betaal je daarop wél belasting (dat komt overeen met een bruto-inkomen van ± 85.000 frank vandaag). Bovendien is Vivant voorstander van een Tobintaks op financiële transacties. Verder pleit Vivant voor 15% vennootschapsbelasting. Voor die 15% gaan grote bedrijven niet langer de moeite doen om buitenlandse constructies op te zetten of te onderhouden. Wel stelt Vivant voor dat we alle uitzonderingssituaties en subsidies aan bedrijven afschaffen. Vandaag zijn er nog 101 andere soorten belastingen: door die soms absurde belastingen af te schaffen wordt het hele systeem veel doorzichtiger en gemakkelijker te controleren. Er zijn vandaag belastingen waarvan de inning meer kost dan wat de belasting opbrengt. Geniet gerust van uw balkon om te zonnen. Met Vivant betaalt u geen balkonbelasting meer.

Welke belastingen zijn billijk?

Dat het basisinkomen en het Vivantprogramma haalbaar en betaalbaar zijn, blijkt voldoende uit andere publicaties en uit econometrische modellen. In dit manifest gaat het eerder over 'waarom' dan over 'hoe'. Zijn belastingen op consumptie, op arbeid en op financiële transacties moreel te verantwoorden? Zijn ze billijk? En waarom wel of waarom niet?

Belasting op de consumptie: sociale BTW

De meest logische belasting is die op de consumptie. Je betaalt BTW in verhouding tot wat je verbruikt. Wie meer verbruikt, draagt meer bij tot de belastingpot. Duidelijk en eerlijk. Want wie meer verbruikt, wordt meer gediend door publieke uitrustingen en diensten die rechtstreeks (autosnelweg) of

onrechtstreeks (gerecht) nodig zijn voor de productie van goederen en diensten. Daarom is het logisch dat de meerverbruiker meer belasting betaalt, en dat wie minder verbruikt ook minder belasting betaalt. Vivant pleit uitdrukkelijk voor een sociale BTW met verschillende tarieven voor verschillende producten. De verhoogde BTW wordt dus geen 'lineaire' of asociale maatregel. Integendeel.

Belasting op arbeid?

Belasting op arbeid is vandaag in principe niet meer verdedigbaar: de mens móét werken om de economie draaiend te houden. Via arbeid produceren we goederen en diensten voor andere mensen. Wie die maatschappelijke koek vergroot, hoeft daarom niet belast te worden. Vivant vindt dat de hoogte van inkomen uit arbeid en de verschillen tussen arbeidsinkomens in principe een rechtskwestie zijn. Vuil of lastig werk mag bijvoorbeeld voor de meeste mensen beter betaald worden. Dat komt dan tot uiting in een spontane tendens tot hogere salarissen voor dit soort werk. Maar het gebeurt ook dikwijls dat loonverschillen overdreven zijn en het rechtsgevoel van de meeste mensen schenden. Of het kan gebeuren dat de meerderheid van de bevolking de laagste lonen te laag vindt. In zulke gevallen kunnen we langs democratische weg ingrijpen. Zo werd in de Amerikaanse deelstaat Californië het minimumloon per referendum verhoogd. In de staat Washington was er een referendum over de te hoge inkomens van parlementsleden. Vivant vindt dat dit ook in België moet kunnen.

Vermogensbelasting?

Met ons huidige economisch systeem loopt er iets heel erg verkeerd: voor speculanten brengen geldtransacties enorme winsten op, terwijl die geldtransacties toch vooral de mensen en hun economie zouden moeten dienen. Elke dag flitsen duizenden miljarden dollars over de aardbol heen en weer om winst te puren uit schommelingen in wisselkoersen. Het gaat hier om pakweg 95% van de geldtransacties, die dus helemaal niet nodig zijn voor de reële economie. Al in 1972 stelde Nobelprijswinnaar James Tobin een maatregel voor om hier iets tegen te doen: hef een kleine belasting op elke beurs- en wisseltransactie. Dat ontmoedigt niet alleen de waanzinnige muntspeculatie. Tegelijk komt er een mooi bedrag vrij voor sociale doeleinden. 0,1% belasting brengt per jaar meer dan 166 miljard dollar op. Genoeg om de armoede op wereldschaal effectief te bekampen.

Daarom steunt Vivant bijvoorbeeld krachtig het idee van de Tobintaks. Zelfs door een kleine taks kun je speculatieve geldbewegingen al sterk ontmoedigen, terwijl het geldverkeer in dienst van de reële economie vrijwel geen hinder ondervindt van zo'n heffing.

Volledig recht op arbeid

Vivant pleit voor een reëel en daadwerkelijk recht op betaalde arbeid.

Vivant streeft naar een samenleving waar iedereen die dat wil, volwaardige en betaalde arbeid kan verrichten. Alleen op die manier herstellen we de solidariteit tussen werkenden en werklozen.

Dat ideaal bereiken we pas als drie essentiële doelstellingen van Vivant gerealiseerd zijn:

- Het basisinkomen is ingevoerd, zodat het kunstmatig overaanbod aan arbeid verdwijnt.
- De belasting op arbeid is afgeschaft, zodat het kunstmatig onderaanbod aan werkplaatsen verdwijnt.
- De samenleving moet democratisch gestructureerd zijn, zodat de bevolking zelf beslist welke bijkomende maatregelen nodig zijn om de werkgelegenheid op een aanvaardbaar niveau te brengen.

Uit onderzoek blijkt dat het de werkloosheid is waarover de mensen zich vandaag vooral zorgen maken. Een echt democratische samenleving stelt de bevolking dan ook in staat om maatregelen goed te keuren om de tewerkstelling op het door haar gewenste peil te brengen. Zo kan er bijvoorbeeld een volksreferendum komen over de hoogte van het minimumloon, over de hoogte van het basisinkomen, over de lengte van de wettelijke voltijdse werkweek of over alle mogelijke andere maatregelen die de werkloosheidsgraad beïnvloeden. Vivant wil niet dat een economische of politieke elite zomaar zonder inspraak van de bevolking de hoogte van het minimumloon of het basisinkomen vastlegt om de economie te sturen. Vivant wil wél dat de bevolking zelf in de democratische praktijk dit soort van delicate afwegingen leert te maken. Alleen langs deze weg krijg je de garantie dat die economische ingrepen ook rechtmatige ingrepen zijn. Economische deskundigen moeten dan ook de nodige moeite doen om hun argumenten uiteen te zetten.

'Een ieder heeft recht op arbeid, op vrije keuze van beroep, op rechtmatige en gunstige arbeidsvoorwaarden en op bescherming tegen werkloosheid.'

Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, artikel 23.

Invoegbedrijf als sluitstuk van het volledig recht op arbeid

Door deze maatregelen blijft alleen 'frictiewerkloosheid' over, kortere periodes van werkloosheid tussen twee jobs door. Om deze restwerkloosheid op te vangen stelt Vivant voor dat we een netwerk van 'invoegbedrijven' invoeren.

Een netwerk van verenigingen die mensen helpen om geschikt werk te vinden.

Vakverenigingen en gespecialiseerde initiatieven zoals het Antwerpse 'Vitamine W' zijn geschikte partners om in dit netwerk mee te draaien.

Het netwerk centraliseert de vraag naar bekwaamheden in een databank. Het helpt de werkzoekende met opleidingen, met haalbaarheidsonderzoek als hij een

nieuw economisch initiatief opstart. De werkzoekende die een beroep doet op het netwerk, sluit met een invoegbedrijf een voltijdse prestatieovereenkomst af, en ontvangt daarvoor (bovenop zijn basisinkomen) het wettelijk minimumloon. Door je invoegprestatie krijg je dus altijd direct bovenop je basisinkomen het minimumloon. Het Vivantmodel verplicht niemand om tegen zijn of haar zin met alleen maar het basisinkomen rond te komen.

Invoegbedrijf en inspanningsverplichting

Het Vivantmodel verplicht niemand om tegen zijn of haar zin met alleen maar het basisinkomen rond te komen. Iedereen krijgt dus de vrije keuze om bovenop zijn basisinkomen nog het minimumloon van 20.000 frank te verdienen. Zo kan niemand nog onder 40.000 frank per maand uitkomen. Tegenover je minimumloon van 20.000 frank staat wél een inspanningsverplichting: bij het invoegbedrijf volg je opleiding, solliciteer je, bereid je je voor op een nieuwe job. Het invoegbedrijf is geen parkeerplaats. Bedoeling is natuurlijk dat je zo vlug mogelijk de weg vindt naar een nieuwe job.

Deze regeling is bedoeld voor mensen die vroeger alleen maar een basisinkomen hadden. Werkte je al en krijg je je ontslag? Dan betaalt je werkgever de normale opzegtijd. Ondertussen ga je wel al deeltijds naar het invoegbedrijf om daar een nieuwe job te zoeken. Het invoegbedrijf wordt betaald door de bedrijven die ontslaan: ze betalen bijvoorbeeld twee maandlonen per persoon die een nieuwe job nodig heeft. Of het bedrijf betaalt het volledig verschuldigde opzeggeld aan het invoegbedrijf, en de ontslagen werknemer gaat voltijds bij het invoegbedrijf aan de slag.

Ook als je graag van job verandert, kun je bij een invoegbedrijf terecht. Dat bevordert heel sterk de mobiliteit van de arbeid en je krijgt meer kans om de job te vinden die perfect bij je past: de beste jobinhoud in de beste werkomgeving, de juiste m/v op de juiste plaats. Stel dat je als verkoper werkt en je wilt liever een job in het onderwijs. En een werkzoekende kan perfect jouw verkoopjob, maar niet die onderwijsjob overnemen? Dan heeft iedereen er toch belang bij dat jij naar het onderwijs gaat en die werkzoekende je plaats als verkoper inneemt? Het invoegbedrijf zorgt ervoor dat dit vlot kan. De mobiliteit die vandaag alleen maar binnen één bedrijf haalbaar is, wordt morgen mogelijk in de globale economie.

Het netwerk van invoegbedrijven is geen staatsinstelling. Het werkt op basis van het verzekeringsbeginsel. Naast de ontslagvergoedingen haalt het netwerk zijn inkomsten uit de verzekeringsbijdragen van bedrijven en werkenden. Alle bedrijven en alle mensen met een betaalde job zijn wettelijk verplicht zich als verzekerde bij het netwerk aan te sluiten. Een soort bonus-malusgraad (zoals in de autoverzekeringen) bepaalt mee de hoogte van je verzekeringspremie:

bedrijven die meer mensen ontslaan, betalen een hogere premie. En individuen die vaker een beroep doen op het invoegbedrijf, betalen ook wat meer.

Door de bonus-malusregeling krijgen bedrijven er een extra verantwoordelijkheid bij: ze kijken niet meer alleen naar de eigen rentabiliteit, maar brengen ook hun maatschappelijke rentabiliteit in rekening. Als een bedrijf vandaag 'rationaliseert', wentelt het de kosten van ontslagen helemaal af op de gemeenschap. Morgen betaalt dat bedrijf een hogere premie omdat het voor de invoegbedrijven een 'groter risico' vormt. Vandaag kijken bedrijven bij ontslagen alleen naar de eigen kosten en baten. Met de invoegbedrijven ontstaat er morgen meer ruimte voor een nieuwe bedrijfscultuur: door de hogere premie gaan bedrijven meer rekening houden met de sociale kosten van een ontslag. Bovendien krijgen ze meer ruimte om in onderling overleg aan outplacement te doen.

Het ene ontslag is het andere niet

We kunnen zelfs nog een stap verder gaan: het kan gebeuren dat een bedrijf bijvoorbeeld door de snelle technologische evolutie ineens verplicht wordt om medewerkers te ontslaan. Eigenlijk kun je zo'n bedrijf maar weinig aanwrijven: niemand kan precies voorspellen hoe de techniek evolueert. Op basis van deze overwegingen zouden bedrijfsverenigingen in onderling overleg de premies die ze moeten betalen kunnen herverdelen. Mettertijd kan het systeem dus uitgroeien tot vormen die we nu nog niet tot in de kleinste details kunnen voorzien. Maar in elk geval maakt het de verantwoordelijkheid van alle economische actoren voor de werkzoekende medemens direct zichtbaar, en biedt het aan iedereen maximale kansen om de meest geschikte job te vinden.

Het hele Vivantsysteem is erop gericht om voor iedereen het recht op economisch zinvol en betaald werk te garanderen. Om iedereen het recht te geven zelf te kiezen tussen meer inkomen en meer werk of minder inkomen en minder werk. En om (via het basisinkomen) een billijke ruimte te scheppen voor niet-bezoldigde maar maatschappelijk en economisch relevante arbeid.

Ook internationale solidariteit

Het basisinkomen is een blijk van solidariteit die verder gaat dan tot het eigen kringetje gelijkgezinden, de eigen kleur, de eigen grenzen. Als we het basisinkomen eerst in België of in Europa realiseren, krijgt iedereen die hier wettig en permanent verblijft hetzelfde basisinkomen. Maar dat mag niet ten koste gaan van mensen in rechtsgemeenschappen waar (nog) geen basisinkomen bestaat. Voor Vivant zijn eerlijke, transparante handelsbetrekkingen met het zuiden een uiting van dezelfde solidariteit tussen mensen. Met het basisinkomen in Europa wil Vivant geen 'Fort Europa' creëren. Het is geen kwestie van 'eigen volk eerst'. Uiteindelijk is het aan elke rechtsgemeenschap op zich om

democratisch te beslissen over de invoering van een basisinkomen: om een blijk van solidariteit te zijn, moet die beslissing door iedereen gedragen worden. Onze sociale zekerheid in evenwicht brengen met de socialezekerheidsvormen van wie bijvoorbeeld in lageloonlanden voor ons werkt, is één van de grootste uitdagingen waar we voor staan. Het is de verantwoordelijkheid van elke rechtsgemeenschap om uitbuiting zowel in binnen- als in buitenland te voorkomen. De Europese 'Fair Trade'-organisaties kunnen hier voor belangrijke adviezen zorgen.

Basisinkomen en ontwikkelingssamenwerking

Vivant steunt ook de beweging voor de kwijtschelding van de schulden van derdewereldlanden. Deze schulden werden grotendeels aangegaan door autoritaire regimes. Banken kenden kredieten toe zonder voldoende onderzoek van de risico's. De bevolking van de betrokken landen had meestal geen inspraak bij de toekenning van de kredieten en evenmin voordeel bij de besteding van het geleende geld. Het is dan ook onbillijk dat de levensstandaard van de bevolking nu naar omlaag moet om de schulden of de rente op die schulden terug te betalen.

Vivant denkt ook dat de invoering van een basisinkomen in landen van de derde wereld een effectieve manier zou zijn om het geld voor ontwikkelingssamenwerking te besteden. Met 1% van ons BNP kunnen we een basisinkomen van 40 euro (1613 frank) geven aan elke Nicaraguaan. Voor die Nicaraguaan komt dat neer op een lokale koopkracht van 250 euro (of meer dan 10.000 frank), omdat de basisproducten in zijn land goedkoper zijn. Tegelijk creëer je hierdoor een lokale markt in het land. Het basisinkomen geeft de individuele mensen die het ontvangen ook het maximum aan autonomie en ruimte voor eigen initiatief.

En solidariteit met gehandicapten, zieken en kansarmen

Vivant vindt dat we gehandicapten niet in een 'apart hokje' mogen duwen. Zoals iedereen heeft elke gehandicapte recht op een basisinkomen. Voor mensen met een handicap komt daar nog een extra financiële ruggeleuning bovenop: die bijkomende vergoeding bovenop hun basisinkomen hebben ze nodig om optimaal te kunnen deelnemen aan het maatschappelijk leven. De doelstelling van Vivant is om gehandicapten een maximale kans op integratie te bieden, zonder al te veel complicaties, regels en paperassen. Ook in het sociaal woningbeleid en de gezondheidszorg wil Vivant zoveel mogelijk tegemoetkomen aan hun specifieke noden.

Ook zieken kun je niet zomaar afschepen met een basisinkomen. Voor Vivant heeft iedereen *automatisch* recht op een degelijke ziekteverzekering. Ook mensen die daarvoor nooit gewerkt hebben.

Natuurlijk lost het basisinkomen niet alle sociale problemen op. In sommige gevallen blijft sociale opvang nodig. Daar de nodige ruimte voor creëren is ook een kwestie van solidariteit.

Socialer dan de socialisten, vrijer dan de liberalen, radicaler democratisch

[Illustratie = overnemen uit verkiezingsprogramma pag. 15: verschillende partijen op de assen 'vrijheid >< staatsinterventie' en 'meer of minder sociale zekerheid']

Waar Vivant zich situeert in het politieke landschap? Het is duidelijk een buitenbeentje. We vroegen aan kiezers om de verschillende partijen een plaats te geven op een assenkruis met als polen meer of minder sociale zekerheid en individuele vrijheid versus staatsinterventie. Vivant is de enige partij die tegelijk staat voor méér sociale zekerheid én voor meer individuele vrijheid. Vrijheid en solidariteit gaan prima samen. Meer zelfs: echte solidariteit is het resultaat van vrijheid, niet van dwang.

Als dit een driedimensionaal manifest was, hadden we Vivant ook nog kunnen situeren op de as 'meer of minder democratie'. Door te kiezen voor directe democratie scoort Vivant ook dan het hoogst: hoger dan Agalev en VU, en véél hoger dan de CVP die bij ons al jarenlang de participatie belichaamt. Op alle bestuursniveaus en over alle aangelegenheden is Vivant voorstander van het beslissend referendum op volksinitiatief. Helemaal in dezelfde lijn pleit Vivant voor het 'recall'-recht: daarmee kunnen burgers in een directe volksstemming verkozenen, ambtenaren of rechters afzetten zodra die het publieke vertrouwen beschamen. Vivant is een progressief alternatief, een radicale keuze voor emancipatie en directe democratie.

Waarom ik lid ben van Vivant?

'Liberaler dan de liberalen, socialer dan de socialisten'

'Met het basisinkomen kiest Vivant radicaal voor meer vrijheid. De administratie wordt ook stukken eenvoudiger en transparanter. En tegelijk zorgt het Vivantmodel voor een enorme sociale vooruitgang. Naar zo'n realistisch, haalbaar alternatief was ik al jaren op zoek. Vooral de combinatie van liberale en

sociale ideeën spreekt me daarin aan: je kan perfect liberaler zijn dan de liberalen en tegelijk socialer dan de socialisten. Bij Vivant vallen alle stukjes van de puzzel mooi samen.'

Jean-Pierre Lemaire, Anderlecht

III

Mooi meegenomen: positieve effecten van het basisinkomen

Waarom ik lid ben van Vivant?

'Vivant maakt ons weer menselijker'

'Ik kom uit de gezondheidssector. Daar moeten we zoveel mogelijk activiteiten doen die de kassa laten rinkelen. Serieuze therapeuten hebben daar last van: ze kunnen hun verzorgingsrol niet echt waarmaken. Daardoor heerst er nu een gespannen klimaat met veel stress. Met Vivant gaat dat grondig veranderen. Het basisinkomen heeft effecten op alle gebieden. Je krijgt voor iedereen een veel veiliger systeem.'

Annick Dekeyser, kinesiste, Tubize

'Dan wordt het ook plezanter'

'Vivant is een vrolijke partij. Het basisinkomen is een mooie techniek om het leven voor iedereen plezanter te maken. En dat is toch de basis van een hogere levenskwaliteit?'

Johan Behets, consultant, Brasschaat

'Basisinkomen oplossing voor sociale zekerheid'

'Ik heb 18 jaar bij General Motors gewerkt. Ik was daar ook reservedelegué in de ondernemingsraad. Ons hele systeem van sociale zekerheid zijn we vandaag aan het afbreken. Terwijl onze grootouders daar zo voor gevochten hebben! In het programma van Vivant zitten veel mogelijkheden om dat weer recht te trekken.'

Gilbert Hars, vakbondsmilitant, Deurne

Zijn de positieve gevolgen van een basisinkomen vandaag al helemaal te overzien? Op heel veel gebieden lost het basisinkomen problemen op. Een paar voorbeelden:

- De sociale zekerheid wordt eenvoudiger, doorzichtiger en rationeler: daardoor slokt de sociale zekerheid veel minder administratiekosten op. Allemaal geld dat vrijkomt voor socialere doeleinden.
- Het basisinkomen is een effectief middel om armoede te bestrijden. Armoedevallen verdwijnen omdat je je basisinkomen kan combineren met betaald werk. Mensen die vandaag uit de boot vallen, krijgen bestaanszekerheid. Denk maar aan huismoeder of huisman, aan artiesten, sportmensen of zelfstandigen.

- Het basisinkomen houdt geen rekening met je gezinstoestand of met je werksituatie. Daarin krijg je dus meer vrijheid van handelen en meer keuzevrijheid. Uitkeringsgerechtigden krijgen geen negatief etiket meer opgeplakt: iederéén krijgt namelijk een basisinkomen.

Bovendien zijn er nog de gigantische effecten op de tewerkstelling: de werkloosheidsval die verdwijnt, de lagere arbeidskost die kunstmatig hoge kosten doet verdwijnen, de initiatiefruimte die je krijgt om zelf je eigen werk te regelen. Het basisinkomen is dé manier om een einde te maken aan onvrijwillige werkloosheid. Dé manier om echt het recht op arbeid te realiseren. Stuk voor stuk zijn het voldoende redenen om te kiezen voor het basisinkomen.

Speciaal op drie effecten van het basisinkomen gaan we nog even dieper in:

- Met een basisinkomen gaan mensen wellicht meer samenwonen (terwijl de sociale zekerheid vandaag aanzet tot zoveel mogelijk apart gaan hokken).
- Iedereen krijgt toegang tot ideële arbeid en tot zorgarbeid.
- En ten slotte zijn ook de ecologische effecten mooi meegenomen.

Basisinkomen brengt mensen bij elkaar

De mens is van nature een sociaal en gezellig wezen. Mensen zijn en wonen graag bij andere mensen. Als ze kiezen voor een samenlevingsverband, denken ze aan hun sociaal welzijn en aan economische besparingen.

Vandaag versnipperd onze sociale zekerheid heel sterk. Onze sociale zekerheid individualiseert in plaats van mensen samen te brengen: werklozen die samenwonen, verliezen een deel van hun uitkering. Er zijn gehandicapten en gepensioneerden die hun trouwplannen vandaag laten varen, omdat de inlevering te zwaar zou zijn. Dan liever apart blijven wonen, elk op zijn eigen eiland. Onze sociale zekerheid op zijn smalst.

Het basisinkomen maakt geen onderscheid tussen samenwoners of mensen die alleen wonen, geen onderscheid tussen gezinshoofden en hun 'niet-geëmancipeerde onderdanen'. Frauduleus samenwonen kan niet meer. Iemand 's morgens vroeg uit zijn bed lichten om te checken of hij wel alleen slaapt: dergelijke inbreuken op de privacy en de menselijke waardigheid worden eindelijk overbodig. Het basisinkomen is een strikt individueel en onvoorwaardelijk recht voor iedereen. Wie gaat samenwonen, hoeft geen stuk basisinkomen in te leveren. Op samenwonen kan nooit een sanctie staan. In het systeem van Vivant levert samenwonen alleen maar sociale en economische schaalvoordelen op. Daardoor gaan mensen dat wellicht vaker doen. Door hun rationeler energieverbruik en hun minder individuele consumptie is dat meteen een 'groen' voordeel van het basisinkomen. Misschien laat het basisinkomen

zelfs meer mensen kiezen voor 'bewust consuminderen'? In elk geval kiezen vrije, creatieve mensen vrij en creatief hoe ze het liefst met anderen samenleven.

'Niemand zal onderworpen worden aan willekeurige inmenging in zijn persoonlijke aangelegenheden, in zijn gezin, zijn tehuis of zijn briefwisseling, noch aan enige aantasting van zijn eer of goede naam. Tegen een dergelijke inmenging of aantasting heeft een ieder recht op bescherming door de wet.' *Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, artikel 12.*

Dat het basisinkomen ook sterk herverdelend werkt, blijkt duidelijk als je kijkt naar gezinnen waar maar één partner een betaalde job heeft. Die eenverdieners zitten vandaag vooral in de lagere inkomenscategorieën: in het systeem van Vivant krijgt hun partner er een basisinkomen bovenop. Voor de meeste eenverdienersgezinnen is zo'n extra inkomen zeker geen overbodige luxe.

Recht op ideële arbeid en op zorgarbeid voor iedereen

Vivant pleit voor recht op betaalde arbeid voor iedereen. Maar arbeid is meer dan alleen maar een betaalde job voor de anonieme markt van goederen en diensten. Daarom pleit Vivant ook voor recht op ideële arbeid en zorgarbeid voor iedereen. De economie zou niet eens blijven draaien als mensen niet voortdurend onbetaalde zorgarbeid voor elkaar zouden verrichten. Of als ze niet voortdurend spontaan nieuwe bekwaamheden zouden ontwikkelen. Zelfs in onze moderne samenleving steken de mensen nog altijd meer tijd in onbetaalde arbeid dan in gesalarieerd werk.

Neem nu een student: studeren is toch werken? Of mensen die zorgen voor hun bejaarde of zieke familieleden. Of alles wat met opvoeding te maken heeft: dat is 'werk', zonder dat je goederen produceert, en zelfs als je geen betaalde diensten levert. Ook als die ideële arbeid en die zorgarbeid onbezoldigd blijven, zijn ze voor onze economie levensnoodzakelijk. Het is een kwestie van verantwoordelijkheid die we voor elkaar opnemen.

Natuurlijk stelt de samenleving sommige mensen voltijds vrij voor studie en onderwijs, wetenschappelijk onderzoek, zorg voor zieken en bejaarden. Het blijven sectoren waarin we betaalde jobs nodig hebben.

Maar eigenlijk is studie in de breedste zin, of zorg voor onze naastbestaanden ook een zaak van iedereen. Studie en zorg maken gewoon deel uit van een volwaardig menselijk bestaan. Om volledig mens te zijn, heb je ruimte nodig voor al deze vormen van onbetaalde inzet. Iedereen heeft een bepaalde marge nodig om belangeloos te kunnen leren, om te zorgen voor kinderen of ouderen, of gewoon om vrijwilligerswerk te doen. Allemaal activiteiten die berusten op spontane kwaliteiten als belangstelling, empathie en betrokkenheid. Die

kwaliteiten zijn onbetaalbaar en zelfs niet te koop. Maar je kan er wel ruimte voor scheppen. Precies dat is een belangrijke rol van het basisinkomen: ruimte scheppen voor leren en studie, voor zorgarbeid en vrijwillige inzet.

Zonder deze spontane activiteiten functioneert een samenleving eigenlijk niet. Vandaag doen we alsof alleen betaalde arbeid 'echt werk' is, en we parasiteren grotendeels op de onbetaalde arbeid waarvoor steeds minder ruimte overblijft. Door geen ruimte te bieden voor onbetaalde inzet, verspreiden we het zichzelf bevestigend beeld dat mensen alleen maar iets doen voor geld. Precies daardoor vernietigen we maatschappelijk vertrouwen en sociaal kapitaal. Het basisinkomen gaat daartegenin. Door het basisinkomen in te voeren erkennen we elkaars vermogen tot empathie, belangstelling en betrokkenheid. Zo bouwen we meer sociaal kapitaal op.

Met je basisinkomen krijg je effectief ruimte om met ideële arbeid of zorgarbeid bezig te zijn. Een vorm van concrete solidariteit.

Zorgt het basisinkomen dan niet voor profiteurs?

'Wie niet werkt, zal niet eten!'

'Met het basisinkomen creëer je niets dan lui lakken en profiteurs!'

'Eigenlijk is het oneerlijk: je geeft aan iedereen even veel basisinkomen. Sommige mensen gaan daarvan veel teruggeven in de vorm van ideële arbeid, zorgarbeid en sociaal kapitaal. Maar andere mensen kruipen met hun basisinkomen in hun cocon en geven er niets van terug aan de gemeenschap. Echte democratie is: iedereen krijgt volgens behoefte en iedereen geeft volgens wat hij kan.'

Het is het belangrijkste argument tegen een basisinkomen: een inkomen moet je verdienen. Je moet er iets voor doen, het kan niet onvoorwaardelijk zijn.

Vraag is dan: wat moet je ervoor doen? Hoe meet je dat? Als we democratisch beslissen om aan elkaar een basisinkomen te geven, dan doen we dat natuurlijk ook om ruimte te scheppen voor meer ideële arbeid, meer zorgarbeid, meer sociaal kapitaal. Met andere woorden betekent dat: meer ruimte geven aan fantasie, aan menselijke bekommernis, aan vertrouwen. Want voor vernieuwende ideeën moet de fantasie vrij stromen. Concrete menselijke bekommernis is de bron van elke zorgarbeid. En vertrouwen is de 'stof' waaruit sociaal kapitaal bestaat. Maar hoe dwing je fantasie af? Hoe meet je bekommernis of vertrouwen? Ze zijn per definitie niet afdwingbaar en niet meetbaar. De staat heeft zich daarmee niet te bemoeien.

Natuurlijk is het basisinkomen een investering die we samen als gemeenschap doen. En natuurlijk heeft de gemeenschap het recht om te verlangen dat er tegenover die gezamenlijke investering een 'sociaal inkomen' staat. Maar dat

sociaal inkomen is ondeelbaar, onmeetbaar en op individueel niveau oncontroleerbaar. Er is maar één norm om te checken of dit sociaal inkomen groot genoeg is: een democratische beslissing van de hele rechtsgemeenschap.

Als je het basisinkomen alleen bekijkt vanuit de ontvanger, dan levert het privé inderdaad vrije ruimte op. Maar bekijk het basisinkomen ook even van de andere kant, vanuit de gemeenschap die het geeft: dan zit je veel dichterbij het wezen van het basisinkomen. Het is iets dat we aan elkaar geven, collectief, na een democratische beslissing van de hele rechtsgemeenschap. En voor de hele rechtsgemeenschap levert het collectief een belangrijk 'sociaal inkomen' op.

Een mens werkt niet voor geld alleen

Wat motiveert mensen om te werken? Uit antropologisch en sociologisch onderzoek blijkt dat mensen niet vooral voor het geld werken. Geld is een externe motivator: een motivatie van buitenaf. Mensen zijn ook uit zichzelf gemotiveerd om van alles te doen. Leg je zwaar het accent op geld om iets van iemand gedaan te krijgen, dan breek je de interne motivatie zelfs af. Dat verschil tussen externe en interne motivatie bleek in Amerika zodra bloedgevers geld kregen: mensen die vroeger gratis en vrijwillig bloed gaven, haakten massaal af. Een externe motivatie (geld) maakt de intrinsieke motivatie dus soms gewoon kapot. Vandaag worden mensen verplicht om te werken voor geld. Motiveer mensen door het werk zelf, en je ziet meteen de kwaliteit van hun werk verbeteren. Het basisinkomen leidt beslist niet tot meer profitariaat. Wél tot meer sociaal kapitaal.

Basisinkomen en mensenrechten

Het basisinkomen is de uitdrukking van een fundamenteel mensenrecht: het recht op menswaardig leven. Zonder basisinkomen krijgen de rechten van de mens nauwelijks concreet inhoud. Bovendien kan onze economie niet functioneren zonder ideële arbeid, zonder zorgarbeid, zonder sociaal kapitaal. Ook daarvoor creëert het basisinkomen meer ruimte.

Deel I van dit manifest begon met artikel 1 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Daarin staat dat we 'begiftigd zijn met verstand en geweten' en dat we ons jegens elkaar 'in een geest van broederschap' moeten gedragen. Dat kun je ook lezen als: 'Mensen zijn in staat om sociaal kapitaal op te bouwen. Zonder dat sociaal kapitaal is geen menswaardig bestaan mogelijk.'

Je kunt mensen natuurlijk dwingen om alleen maar mee te draaien in een economische 'rat race'. Hun fysiek bestaansrecht en hun inkomen alleen maar laten afhangen van hun betaalde arbeidsprestaties. De samenleving die dat doet, signaleert aan haar mensen: eigenlijk tel jij alleen maar mee als economisch producent, niet als drager van geweten of als producent van sociaal kapitaal. Het

basisinkomen draait dit systeem helemaal om: daarmee laat de samenleving aan iedereen weten dat je geweten en je vermogen om sociaal kapitaal op te bouwen wél belangrijk zijn en ruimte krijgen. Eigenlijk is dat besef onbetaalbaar. Maar het basisinkomen is een ongelooflijke stap in de goede richting.

De wereld als kunstwerk: ecologische effecten van het basisinkomen

Het basisinkomen is de concrete uitdrukking van ons respect voor elkaar. Het is een logisch gevolg van het recht op leven. Dat respect voor elkaars leven is maar één aspect van eerbied voor het leven in het algemeen. Doordat het basisinkomen de vrije tijd 'subsidieert', gaan mensen misschien leren om 'trager' te leven, met meer aandacht voor de zorg voor elkaar en de planeet.

Vivant heeft een integraal-ecologische kijk op de samenleving. Een visie die niet gericht is op natuurbehoud, maar veel verder gaat: doordat de mens bestaat, kán hij de natuur niet met rust laten. Zelfs als je met het oog op natuurbehoud een stuk natuur omheint, kom je al tussen in de natuur. In de niet-menselijke natuur is die omheining er niet. Alleen al door zijn aanwezigheid verandert de mens de natuur voortdurend. Niet ingrijpen is onmogelijk. Maar dat ingrijpen in de natuur, de natuur cultiveren hoeft niet hetzelfde te zijn als de natuur uitbuiten of plunderen.

De ecologische kerngedachte van Vivant is: een 'groen' of ecologisch natuurbeleid is volstrekt onmogelijk zolang het sociaal weefsel zich niet volgens ecologische principes ontwikkelt. Door elkaar meer te respecteren, krijgen mensen meer respect voor de natuur. Zolang de samenleving mensen tegen elkaar opzet, zolang we niet onvoorwaardelijk het bestaansrecht van mensen aanvaarden, zolang zal de samenleving nooit respect ontwikkelen voor de natuur.

Samenleving als open kunstwerk

Vivant verbindt het kunstbegrip met de groene gedachte. In zekere zin is kunst de toekomst van de mens. Maar niet in de zin van: bezig zijn met kunstwerken in een samenleving en een wereld die niet kunstzinnig zijn.

Authentieke individuele kunst bloeit maar als de hele samenleving als een open kunstwerk verschijnt. Een kunstwerk waaraan mensen als democratische gemeenschap samenwerken.

Kunst is open, creatief, altijd onaf. Dat zijn de doelstellingen van Vivant ook. Wij weten niet hoe eigendomsvormen of financiën zich gaan ontwikkelen. Maar wij

weten wel dat alleen vrije mensen goede oplossingen bedenken. Mensen in een democratische samenleving. Mensen die beseffen dat hun bestaansrecht voluit erkend is.

[Illustratie: herhaling van de lijntekening van de plant, toen die voor de eerste keer water kreeg]

Een basisinkomen voor het tropisch regenwoud?

Kun je het tropisch regenwoud beschermen zonder basisinkomen? Een 'groen' beleid tegenover de natuur zonder ecologische principes in de samenleving? Heeft de natuur net als de mens een basisinkomen nodig om te groeien? Het basisinkomen is een eerste stap. Pas als mensen elkaar met respect behandelen, zullen ze de natuur met respect behandelen, en niet langer zomaar hele stukken tropisch regenwoud platbranden. Uiteindelijk is het allemaal een kwestie van hetzelfde respect voor het hetzelfde leven.

*Zo, dat ei moesten we nog even kwijt.
Hoog tijd om de planten weer eens water te geven.*

Dure woorden

Basisinkomen: belangrijkste programmapunt van Vivant. Een maandinkomen van rechtswege (je hoeft het dus niet aan te vragen), voor elk lid van de rechtsgemeenschap zonder enige voorwaarde. Het is een soort van sokkel: je inkomen uit arbeid komt er gewoon bovenop.

Arbeid: wat mensen voor anderen doen; elke prestatie waarmee je het welzijn van anderen verhoogt.

Er zijn vier soorten arbeid:

- **Betaald werk:** de uren die we kloppen. Van de kostprijs van elk product, van elke dienst gaat een meetbaar deel naar die betaalde arbeid.
- **Ideële arbeid:** bepalen op welke manier het betaald werk georganiseerd wordt, zoeken naar technologische vernieuwingen in het productieproces, een idee in de ideeënbus deponeren, dat is natuurlijk een kwestie van ideeën, maar ook werk.
- **Zorgarbeid:** meestal gaat het hier over huishoudelijke zorg die je aan anderen besteedt. De zorgarbeid van thuis zorgt ervoor dat mensen zo goed mogelijk meedraaien in het productieproces. Ook in je betaalde job zit meestal een stuk zorgarbeid: je toewijding en de zorg die je besteedt aan de kwaliteit van wat je maakt bijvoorbeeld.
- **Productie van sociaal kapitaal:** je produceert ook maatschappelijk vertrouwen. Vooral dat sociaal kapitaal is de fundamentele bedding van de hele economie. Zonder sociaal kapitaal zijn de andere vormen van arbeid eigenlijk onmogelijk. Sociaal kapitaal werkt zelfversterkend: vertrouwen wekt vertrouwen op. Als mensen merken dat hun bestaansrecht in vraag gesteld wordt, brandt sociaal kapitaal vlug op.

Belastingen: geld waarmee de staat zorgt voor basisinkomens en voor alle openbare diensten. Van snelweg tot gezondheidszorg, van politiemans tot onderwijzer, van rechtbank tot openbaar vervoer: om dat allemaal te betalen heeft de staatskas geld nodig. Dat geld komt van de belastingen die we met z'n allen betalen.

Vandaag is de personenbelasting grotendeels een belasting op arbeid. Daar wil Vivant van af. Die belasting op arbeid vervangen we dan door **belasting op de consumptie of BTW**. Alleen wie meer dan 50.000 frank verdient, betaalt nog belasting op zijn inkomen uit arbeid. Door de meeste andere soorten belastingen gewoon af te schaffen, wordt het hele belastingsysteem doorzichtiger en goedkoper.

Democratie: in een echte democratie beslist iedereen rechtstreeks mee over alle hete hangijzers. Pas dan ligt de macht echt bij de mensen zelf. Vandaag zijn het veeleer de partijen die aan de macht zijn. Dat heet 'particratie'.

[Tekst achterflap]

Werkloosheid helemaal uitbannen, zou dat ooit nog kunnen?
Het vertrouwen herstellen in een samenleving waarin mensen elkaar steeds meer wantrouwen?
En valt vrijheid eigenlijk wel te rijmen met recht, gelijkwaardigheid en solidariteit?

Het antwoord is driemaal ja.

Maar daarvoor moeten we wel een paar klassieke denkpatronen doorbreken. Misschien kunnen we zelfs spreken van een 'Tweede Verlichting'? In elk geval heeft ons denken een serieuze 'klik' nodig. Liever vandaag nog dan morgen.

'Een volwaardig basisinkomen voor iedereen' is één van de sleutelementen in deze 'klik'. Het is meer dan een slogan. In dit manifest gaan Vivanters op zoek naar de kernargumenten voor zo'n basisinkomen. Hun verhaal gaat over elementaire mensenrechten. Recht op arbeid voor iedereen bijvoorbeeld.

In dit manifest staan geen cijfers over haalbaarheid en betaalbaarheid van het basisinkomen, maar de auteurs laten er wel de formidabele kracht van zien. Er is maar één voorwaarde: dat we er samen, solidair en democratisch over beslissen.

Want een basisinkomen, dat geef je aan elkaar.